

UDDANNELSESPROGRAM FOR Introduktionsstilling i retsmedicin

*Retsmedicinsk Institut, Syddansk Universitet
Afdeling for Klinisk Patologi, Odense Universitetshospital*

Peter Mygind Leth, uddannelsesansvarlig vicesstatsobducent, Retsmedicinsk Institut, Syddansk Universitet

Karen Ege Olsen, uddannelsesansvarlig overlæge, Afdeling for Klinisk Patologi, Odense Universitetshospital

Maj 2008

1. Indledning

Specialet retsmedicin omfatter retspatologi og klinisk retsmedicin og har dels myndighedsopgaver og dels universitetsopgaver.

1. Myndighedsopgaverne er rekvireret af politi/Arbejdsskadestyrelsen, statsadvokaturer eller evt. forsikringssselskaber og består for patologidelen af findestedsundersøgelser, retslægelige ligsyn og obduktioner. Formålet med denne del af uddannelsen er, at den uddannelsessøgende skal oplæres i almindelig obduktionsteknik med specielle retsmedicinske opgaver, såsom indsamling af spormateriale, udtagelse af prøver til retskemiske undersøgelser og udfærdigelse af erklæringer til retsligt brug

For den kliniske retsmedicin drejer det sig om undersøgelser af levende personer (børn og voksne) udsat for vold, voldtægt eller andre seksuelle overgreb samt sigtede personer. For den kliniske retsmedicin er registrering, beskrivelse og dokumentation af læsioner samt indsamling af spormateriale til DNA-bestemmelse af stor betydning.

Herudover foretages oplæring i udfærdigelse af erklæringer til retsligt brug.

2. Universitetsopgaverne består i undervisning af lægestuderende og paramedicinsk personale samt i forskning, hvor materialet indsamlet fra myndighedsopgaverne anvendes.

Målbeskrivelsen for specialet retsmedicin kan ses på

<http://www.sst.dk/uddannelse/Laeger/Maalbeskrivelse.aspx> og/eller www.forensic.dk

Patologisk anatomi og cytologi er et diagnostisk speciale, der betjener hospitalsafdelinger og praktiserende læger med diagnoser baseret på morfologiske forandringer i organer, væv og/eller celler. Specialets opgaver omfatter også obduktioner.

Patologisk anatomi og cytologi i Danmark er overvejende et hospitalsspeciale, og der findes ikke fuldtidspraktiserende speciallæger. Langt de fleste celle- og vævsprøver undersøges på sygehusenes patologi-afdelinger. I 2007 var der 19 patologi-afdelinger med ca. 165 ansatte speciallæger og ca. 60 læger under uddannelse til speciallæge i patologisk anatomi og cytologi.

Formålet med den del af speciallægeuddannelsen i retsmedicin, som vedrører patologisk anatomi og cytologi er, at lægen efter endt uddannelse skal

- kunne fungere som selvstændig diagnostiker omhandlende almindeligt forekommende patoanatomiske forandringer
- fungere relevant i organisationen, herunder kende og handle i overensstemmelse med egne og organisationens muligheder.

I målbeskrivelsen for speciallægeuddannelsen beskrives kompetencemål, lærings- og evalueringstrategier for de syv overordnede kompetenceområder, som foruden de medicin-

ske ekspertområder omfatter kommunikation, samarbejde, ledelse og administration, sundhedsfremmende virksomhed samt akademisk og professionel holdning til specialet.

Uddybende beskrivelse af specialet og speciallægeuddannelsen i patologisk anatomi og cytologi kan ses på <http://www.sst.dk/Uddannelse/Laeger/Maalbeskrivelser.aspx?lang=da> og/eller www.dspac.org.

2. Uddannelsesforløbet

Introduktionsuddannelsen varer 1 år og giver den uddannelsessøgende indblik i specialerne og deres metoder og omfatter de mere basale kompetencer. Den praktiske uddannelse finder sted som en kombination af 6 måneders ansættelse på Retsmedicinsk Institut og 6 måneder på en patologiafdeling. I løbet af introduktionsuddannelsen skal den uddannelsessøgende deltage i generelle kurser omhandlende pædagogik (vejledning) og ledelse, administration og samarbejde (LAS1).

I videreuddannelsesregion nord/syd/øst er der kombinerede introduktionsstillinger i retsmedicin og patologisk anatomi og cytologi på Retsmedicinsk Institut, Syddansk Universitet og Afdeling for Klinisk Patologi, Odense Universitetshospital.

Retsmedicinsk Institut, Syddansk Universitet betjener politikredsene i region syd med et befolkningsgrundlag på ca. 800.000 indbyggere. Instituttet foretager årligt ca. 240 retslægelige obduktioner og for tiden ca. 300 retslægelige ligsyn, rekvireret af politi, statsadvokaturer eller Arbejdsskadestyrelsen, samt 220 personundersøgelser af børn, voksne ofre og voksne sigtede. Undersøgelserne er alle rekvireret af politiet.

Ud over ovennævnte funktion for statsobducenturet har instituttet som andre universitetsinstitutter undervisning af medicinstuderende og forskningsopgaver.

Instituttets lægelige normering er 1 professor/statsobducent, 2 vicesstatsobducenter samt 4 yngre læger.

Yderligere er der tilknyttet et varierende antal Ph. D.-studerende.

Retsmedicinsk Instituts retskemiske afdeling er beliggende i sammen bygning som den retspatologiske afdeling og der afholdes konferencer om forgiftningstilfælde.

Retsmedicinsk Institut er med hensyn til opgaver for Statsobducenturet akkrediteret af DANAK (Den Danske Akkrediterings- og Metrologifond udpeget af Sikkerhedsstyrelsen under Økonomi- og Erhvervsministeriet).

Afdeling for Klinisk Patologi, Odense Universitetshospital

Afdeling for Klinisk Patologi, Odense Universitetshospital, betjener sammen med de patologiske institutter i Svendborg, Vejle, Esbjerg og Sønderborg sygehuse, praktiserende læger og speciallæger i Region Syddanmark med patoanatomiske diagnostiske ydelser. Afdeling for Klinisk Patologi, Odense Universitetshospital, fungerer i Region Syddanmark med hovedfunktion og højt specialiseret funktion, mens de øvrige institutter fungerer med hovedfunktion.

På Afdeling for Klinisk Patologi, Odense Universitetshospital, er der pr. 01.05.08 17 speciallægestillinger, fordelt på 14 overlæger, 2 afdelingslægestillinger og 1 vakant stilling. Der er 7 hoveduddannelseslægestillinger og 2 introduktionsreservelægestillinger. Afdelingen har 1 uddannelsesansvarlig overlæge og 1 uddannelseskoordinerende yngre læge. Der er ansat 2 molekylærbiologer.

Afdelingen har derudover normeret 63 bioanalytikere, heraf 2 bioanalytikerundervisere. Desuden er der normeret 12 lægesekretærer, 3 kapelassistenter.

I 2007 udførte afdelingen 39 000 histologiske undersøgelser, 8 000 cytologiske undersøgelser og 33 000 undersøgelser i Folkeundersøgelsen for livmoderhalskræft. Der blev ud-

ført 245 obduktioner, hvoraf 48 var fostre og børn, og derudover udførtes 41 var neuropatologiske obduktioner.

Afdelingen er organiseret i 8 ekspertområder med tilknyttede subspecialiserede speciallæger. Læger i hoveduddannelsesstillinger roterer efter skema mellem de forskellige ekspertområder og tilegner sig erfaring med generelle og subspecialiserede undersøgelser.

3. Læringsstrategier

De anbefalede og anvendte læringsstrategier i introduktionsuddannelsen er superviseret dagligt arbejde inklusiv selvstændigt studie, generelle kurser og undervisning af andre. Disse er udførligt beskrevet i målbeskrivelsen.

Et af kendetegnene ved de patologiafdelinger, hvor størstedelen af uddannelsen foregår, er de mange speciallæger pr. uddannelsessøgende. "Mesterlære" inklusiv selvstændigt studium og kurser er fagets vigtigste læringsmetoder. Arbejdet inden for specialet er præget af konkret løsning af diagnostiske problemstillinger. Dette arbejde kan med stor uddannelsesværdi løses i et tæt samarbejde mellem uddannelsesgivende og uddannelsessøgende, og som konsekvens heraf kan kompetencerne nås ved hjælp af relativt få læringsmetoder. I målbeskrivelsen er anbefalet læringsstrategi angivet ud for hvert kompetencemål.

4. Kompetenceudvikling

Nedenstående kompetencemål dækker målbeskrivelsen og er opstillet i den rækkefølge, de optimalt opnås. Flere kompetencemål kan derfor være anført to steder.

Den anførte afdeling er den afdeling, hvor kompetencen hovedsageligt skal opnås.

Nr.	Mål	Konkretisering af mål	Tidsramme og afdeling
OBDUKTION OG RETSMEDICIN			
4.1.01	Foretage en retslægelig personundersøgelse i hyppigt forekommende sager	Personundersøgelse af volds- og voldtægts ofre (både voksne og børn) samt undersøgelse af sigtede Sporsikring	Retsmedicinsk Institut 6 måneder
4.1.02	Foretage en retsmedicinsk obduktion i hyppigt forekommende sager	Redegøre for love og andre forordninger, der gælder for retsmedicinere og patologers arbejde Sikre, at lovgrundlag for obduktion er opfyldt Indsamle og anvende relevant information angående den aktuelle sag Redegøre for udførelse af en eksvisceration Foretage en ukompliceret voksenobduktion, herunder udføre undersøgelse af ufixeret hjerne, vurdere behovet for at udtage væv til mikroskopisk undersøgelse samt fremvise og diskutere obduktionsfund	Retsmedicinsk Institut 6 måneder
4.1.03	Påvise dødsårsag og diagnosticere sygdomme ud fra de hyppigste obduktionsfund	For eksempel myokardieinfarkt, lungeemboli, pneumoni, aneurisme, hyppigste benigne og maligne tumorer	Retsmedicinsk Institut 6 måneder

Nr.	Mål	Konkretisering af mål	Tidsramme og afdeling
4.1.04	Redegøre for indikation for specielle obduktionsteknikker fx bakteriologisk obduktion og neuropatologisk undersøgelse	For eksempel ved sepsis eller epilepsi	Retsmedicinsk Institut 6 måneder
4.1.05	Udforme en retsmedicinsk erklæring under supervision		Retsmedicinsk Institut 6 måneder
4.1.06	Foretage mikroskopisk undersøgelse under supervision	Foretage SNOMED-kodning Diagnosticere ud fra de almindeligste histo- og cyto-kemiske farvninger Vurdere kvalitet og farvning af rutinefarvede snit samt forekomst af artefakter Redegøre for principperne bag immunhistokemiske metoder Foretage frysesnitsundersøgelse ved hyppigt forekommende præparatyper og efter supervision afgive svar Følge rekommandationer inden for diagnostik inkl. rapportering til eksisterende databaser	Patologisk Afdeling 6 måneder
4.1.07	Beskrive normalt væv		Patologisk Afdeling 6 måneder
4.1.08	Beskrive hyppigt forekommende inflammatoriske vævsforandringer	For eksempel granulationsvæv, pneumoni, appendicit ogolecystit.	Patologisk Afdeling 6 måneder
4.1.09	Beskrive hyppigt forekommende benigne tumorer/tumorignende læsioner	For eksempel lipom, fibroadenom, leiomyom, cervixpolyp, seborøisk keratose og andre benigne forandringer, fx hæmoride, ektopisk graviditet og epitelial inklusionscyste	Patologisk Afdeling 6 måneder
4.1.10	Beskrive benigne forandringer i epitel og i andet væv	For eksempel hyperplasi og metaplasi	Patologisk Afdeling 6 måneder

Nr.	Mål	Konkretisering af mål	Tidsramme og afdeling
4.1.11	Beskrive hyppigt forekommende maligne tumorer	For eksempel colonkarcinom, mamma-karcinom, basocellulært karcinom	Patologisk Afdeling 6 måneder
4.1.12	Udforme makroskopisk beskrivelse og udsækning	Foretage udsækning i henhold til afdelingens sikkerheds- og hygiejneinstruks Modtage ufikseret præparat, herunder klargøre til fiksering, fremstille imprintpræparater samt udtage væv til specialundersøgelser Udforme makroskopisk beskrivelse af hyppigt forekommende præparater. Udsæke hyppigt forekommende præparater	Patologisk Afdeling 6 måneder
4.1.13	Udvise empati og omsorg		Retsmedicinsk Institut 6 måneder
			Patologisk Afdeling 6 måneder
KOMMUNIKATOR			
4.2.01	Vurdere modtaget information og give tydelig og fyldestgørende information såvel skriftligt som mundtligt til samarbejdspartnere på egen og evt. andre afdelinger		Retsmedicinsk Institut 6 måneder
			Patologisk Afdeling 6 måneder
4.2.02	Kunne indsamle og anvende relevant information angående en aktuel sag		Retsmedicinsk Institut 6 måneder
			Patologisk Afdeling 6 måneder

Nr.	Mål	Konkretisering af mål	Tidsramme og afdeling
SAMARBEJDER			
4.2.03	Kunne samarbejde med de øvrige medarbejdere på afdelingen		Retsmedicinsk Institut 6 måneder
			Patologisk Afdeling 6 måneder
LEDER / ADMINISTRATOR			
4.2.04	Kunne deltage i mindre administrative opgaver		Retsmedicinsk Institut 6 måneder
4.2.05	Redegøre for den overordnede struktur i det danske sundhedsvæsen, herunder opdelingen i primær/sekundær sektor samt sygehusets og egen afdelings ledelsesstruktur		Patologisk Afdeling 6 måneder
SUNDHEDSFREMMER			
4.2.29	Arbejde i henhold til afdelingens sikkerheds- og hygiejneinstruks		Retsmedicinsk Institut 6 måneder
			Patologisk Afdeling 6 måneder
4.2.30	Redegøre for retsmedicinerens rolle ved ulykkes- og sygdoms forebyggende arbejde på et basalt niveau		Retsmedicinsk Institut 6 måneder
AKADEMIKER			
4.2.31	Kunne anvende og vurdere videnskabelige publikationer		Patologisk Afdeling 6 måneder
			Retsmedicinsk Institut 6 måneder

Nr.	Mål	Konkretisering af mål	Tidsramme og afdeling
PROFESSIONEL			
4.2.32	Arbejde i henhold til love og andre forordninger, der gælder for lægers arbejde generelt		Retsmedicinsk Institut 6 måneder
			Patologisk Afdeling 6 måneder
4.2.33	Redegøre for love og andre forordninger, der gælder for retsmedicinere og patologers arbejde		Retsmedicinsk Institut 6 måneder
			Patologisk Afdeling 6 måneder
4.2.34	Udvide omhu og samvittighedsfuldhed i det daglige arbejde, herunder være bevidst om egne begrænsninger		Retsmedicinsk Institut 6 måneder
			Patologisk Afdeling 6 måneder

5. Evalueringsstrategier

De anbefalede og anvendte evalueringsstrategier i introduktionsuddannelsen er struktureret observation, audit af beskrivelser, struktureret samtale, 360-graders evaluering og kursusgodkendelse. Disse er udførligt beskrevet i målbeskrivelsen.

Lægelige kompetencer er både viden, intellektuelle og praktiske færdigheder samt etiske og moralske værdier, og forskellige metoder må derfor anvendes til bedømmelse af forskellige typer af kompetencer. Evalueringsmetoderne skal være gennemførlige i daglig praksis (realisable), kunne måle det, som skal måles (valide), og være pålidelige (reliable). Desuden skal de være formative (give den uddannelsessøgende information om egne fremskridt) og summative (give vejlederen information om, hvorvidt kompetencen er opnået). Inden for patologisk anatomi og cytologi er nedennævnte metoder anvendelige. I målbeskrivelsen er anbefalet evalueringsstrategi angivet ud for hvert kompetencemål.

Evalueringsmetoderne anvendes både i den praktiske og teoretiske del af uddannelsen. På baggrund af disse evalueringer justeres uddannelsen ved de evalueringssamtaler, den uddannelsessøgende og hovedvejleder afholder ved start på, undervejs i og ved afslutning af uddannelsen.

6. Kompetencevurdering og evaluering

Dette er udførligt beskrevet i Sundhedsstyrelsens vejledning fra juli 2007

Kompetencevurdering i speciallægeuddannelsen

http://www.sst.dk/upload/uddannelse/laeger/specialaegeudd/vejledning_til_budgetansoegning/kompetencevurdering%20i%20speciallaegeuddannelsen.pdf.

På basis af specialets målbeskrivelse er et uddannelsesprogram for hvert enkelt uddannelsesforløb udarbejdet. Den enkelte uddannelsessøgende skal i samarbejde med sin hovedvejleder udarbejde en individuel uddannelsesplan, som er en konkret udmøntning af uddannelsesprogrammet for uddannelsesforløbet under hensyntagen til den uddannelsessøgendes hidtidige kompetencer og uddannelsesstilbuddet i pågældende afdeling. Uddannelsesplanen skal indeholde en konkret plan for, hvornår de enkelte kompetencer skal opnås. Disse planer og aftaler skal dokumenteres skriftligt, og det er ansættelsesstedet, som har ansvar for, at den fornødne dokumentation foreligger.

Der skal ske en løbende evaluering af uddannelsen og den uddannelsessøgende i form af samtaler mellem den uddannelsessøgende og dennes hovedvejleder suppleret af afdelingens daglige kliniske vejledere, og om nødvendigt skal der ske en justering af indsatsområderne, således at kompetencemålene opnås som planlagt.